

Ha majd a sokat sürgetett romániai magyar irodalomtörténet kézikönyve megszületik, az irodalmi fejlődés sajátosságát tiszteletben tartó (tehát nem a társadalmi-politikai átalakulás évszámaihoz mereven ragaszkodó) periodizálás biztonnyal határkönek fogja tekinteni azt az egyébként természetes kiadói elhatározást, hogy a fiatal, induló írók számára sorozatot indítsanak. Magára az eseményre 1961 decemberében került sor: Veress Zoltán *Menetirány* című novelláskötetén jelent meg először a sorozat-jelző embléma s benne a felirat, „Forrás”. Amikor irodalomtörténetinek nevezzük a pillanatot, nem azt akarjuk állítani, hogy a romániai magyar irodalom felfrissülését egyedül azok a huszonéves ifjú tehetségek hozták, akik hosszabb-rövidebb folyóirat-szereplés után most léptek először Művel a közönség elé; velük nagyjából egyszerre, bizonyos fokig egészséges versenyben is, az öt-tíz évvel előttük járók jónéhánya valóságos „új hullám”-mal lepte meg a már-már lankadó érdeklődésű olvasótábort. A verseny azóta is tart, s minthogy az irodalmi pályán nem feszítenek ki elszakítandó célszalagot (és ha mégis, azzal legfeljebb az alkalmi hivatalos versenybírótság törődik), remélhetőleg nem is fog abba-maradni, sőt inkább az új meg új pályatársak is belekapcsolódnak. Mint minden irodalomban az új tehetségek, nálunk is a *Forrás* a megújulás forrása lett.

Ezt a nemigen cáfolható megállapítást bizonyítandó, mielőtt rátérnénk a sorozat utóbbi két és fél évbéli termésének elemzésére, a megújuló Forrásra, nem árt emlékezni az első Forrás-szerzőkre, műveikre, s a hat-hét esztendő alatt megtett útra. Tehát: 1961 decembere és 1968 júniusa között 33 (!) elsőkönyves szerző jelentkezett; a műfaji megoszlás: 17 verses-, 15 próza- és 1 kritikai kötet (az irodalomtípusokkal a kiadó meglehetősen mostohán bánt — nemegy versíró-süvölvénynél jóval kialakultabb kritikus-egyéniségeknek nem jutott kötet, jóllehet akadt volna közöttük nemcsak okos, hanem élvezetes-olvasmányos könyvet ígérő is!). E számok persze csupán a nevekkel együtt érdekesekek, beszédesekek; hiszen Lászlóffy Aladárt, Szilágyi Domokost, Bálint Tibort, Veress Zoltánt, Hervey Gizellát, Jancsik Pált, Szilágyi Istvánt, Szabó Zoltánt, Sinkó Zoltánt, Lászlóffy Csabát, Pusztai Jánost, Kádár Jánost vagy az 1966 után jelentkezettek közül Király Lászlót, Kocsis Istvánt, Vári Attilát, Cseke Gábort, Palocsay Zsigmondot nemcsak a népszerű sorozat gyűjtői ismerik; s ha két évvel ezelőtt, a 20. Forrás-kötet megjelenésekor igaza volt Szász Jánosnak, hogy „irodalmunk jó részét immár e huszak írják”, még inkább elmondhatjuk ezt a harmincháromról.

Mindez azonban még nem elégséges bizonyíték. A legfőbb kérdés: vajon a „jó részét” egybe vagy külön írjuk (függetlenül immár a helyesírási szabályzattól, amely nem tesz itt a mennyiség és minőség között különbséget!), vajon a számbeli növekedés növekedést jelentett-e szín-

vonásban is? S ha igen, milyen irányban? Idézzük ismét Szász Jánost mint a Forrás-sorozaton kívülállót, aki nem vádolható elfogultsággal: „Főjegye ennek az újdonságra-törekvésnek a romániai magyar irodalom két világháború közötti konzervatív-akademizáló termésének óságaitól való elszakadás, ami egyébként a felszabadulás után jelentkező első nemzedékre, valamint a két korszakot szervesen áthidaló írókra, költőkre is jellemző, noha a felszabadulás utáni munkásságuk első szakaszában a sematizmus kölöncei e törekvéseikben részben bénítólag hatottak.“

Ez volna hát a Forrás-nemzedék Szász János által kiállított névjegykártyája. De álljunk meg ismét — annyiadszor már — a „nemzedék“ szónál; nem azért, mintha elvi kifogásunk volna ellene (ilyen nézetek is vannak), hanem mert magyarázatra, árnyalásra szorul — minthogy a legidősebb Forrás-szerzőt a legfiatalabbtól egy híján húsz esztendő választja el, tehát az apa—fiú viszony sem elképzelhetetlen közöttük! Persze, többségüknél közösek ha nem is a gyermekkori, legalább az ifjúsági élmények, legfőképpen pedig az írói indulás körülményei — bár itt sem csak árnyalatiak a különbözőségek. Az ifjú nemzedék örök sajátossága azonban mindenkinél megfigyelhető: tudatosan és programszerűen fordulnak szembe az idősebbekkel, helyüket követelve. (Más kérdés azután, hogy az indulás izgatott ideje múltán legtöbben lehiggadnak, sőt akad közöttük olyan is — például az egykor legagresszívebb költő —, aki ma cikkben-recenzióban védelmébe veszi egyik-másik öreg költő-társát vagy a negyvenesek valamelyikét, olykor a jogos bírálattal szemben is.) De ebben a szembefordulásban hiba volna csupán az örökös nemzedéki-biológiai törvényt látni, érzékelnünk kell benne a társadalmi is: elődeiknél a konzervativizmus nemegyszer a sematizmussal szövetkezett, s a magatartás „akadémizmusát“ a formaeszközök „ósága“ súlyosbította; sokan szemére vetették s vetik még ma is e nemzedéknek, hogy negyven-ötvenes évi formai újdonságokat fedezett fel, melyek valamikor e tájon is honosak voltak; csak hogy ezek a bírálók épp azt feledik el, hogy bizonyos eredmények mesterséges elhallgatása szükségszerűen vonja maga után e kései újrafelfedezéseket, sőt hogy ezeknek társadalmi funkciójuk is lehet — van is. (Hasonló jelenség nyilvánul meg egyébként a román fiatalok lírájában-prozájában.)

Jó néhányat az egykori Forrás-szerzők közül már lehetetlen ebben a keretben tárgyalni; Szilágyi Domokos, Bálint Tibor, Veress Zoltán, Lászlóffy Aladár harmadik-negyedik kötetüknél járnak, s nemcsak kialakult, de kiemelkedő egyéniségei is a romániai magyar irodalomnak. De az utánuk jöttek, a második-kötetesek vagy arra készülők legtöbbje szintén igazolta a bizalmat. Nyomukban — csupán 1966 óta — újabb 15 (!) kötet (vagy inkább füzet) sorakozik; a Forrás vize tehát bőven buzog, nem közömbös azonban, hogy milyen ásványi sókat old fel magában.

A ma (tegnap) indulók ugyanúgy érzik magukat szembenállónak a korábban érkezettekkel, mint annak idején Lászlóffyék; csak hogy a horizontágulásával (s ebbe bele kell értenünk a világirodalmat, annak jelenét is) ehhez az érzéshez még a késetttség riadalma is hozzájárulhat. „Költs, ha találsz még valami újat a hold alatt“ — írja Palocsay, s magára vonatkoztatja a kérdést: „Mi maradt nekem? / A költők hajója rég elűszott. / ... / a csönd s a zaj / a Múzsza gyöngécske talpa alatt / már

számtalanféleképp meghasadt.“ De talán mégsem nevezhetjük általánosnak ezt a félelmet; egyesek szerint a fiatalok nagy része nem eléggé művelt, s ez már elég ok a vak önbizalomra (bizonyára ilyen eset is van), biztatást jelenthet azonban az elkészttség-érzéssel szemben az is, hogy az idősebbek csak megkezdték álmaik műbe építését, a beteljesedés még hátra van. Egy Vári-novellából való a következő, a szerző korát egyébként meghazudtoló életbölcseletű idézet: „A tanítványok tétlenségét a mesterek megérik, de a tanítványok még nem tudják, mi hiányzik a mesterből. Pedig a mester nem akart késni, de leült egy fiatalkori képe elé, és zokogott, mert a hajdani képből perzselte valami, s mesterére gondolt a mester. Arra, akitől azt a lobogást kapta, amiből már nem maradt semmi. Kint égett a tanítvány, és ujjaival tárgyakat akart csalogatni a vászonra.“

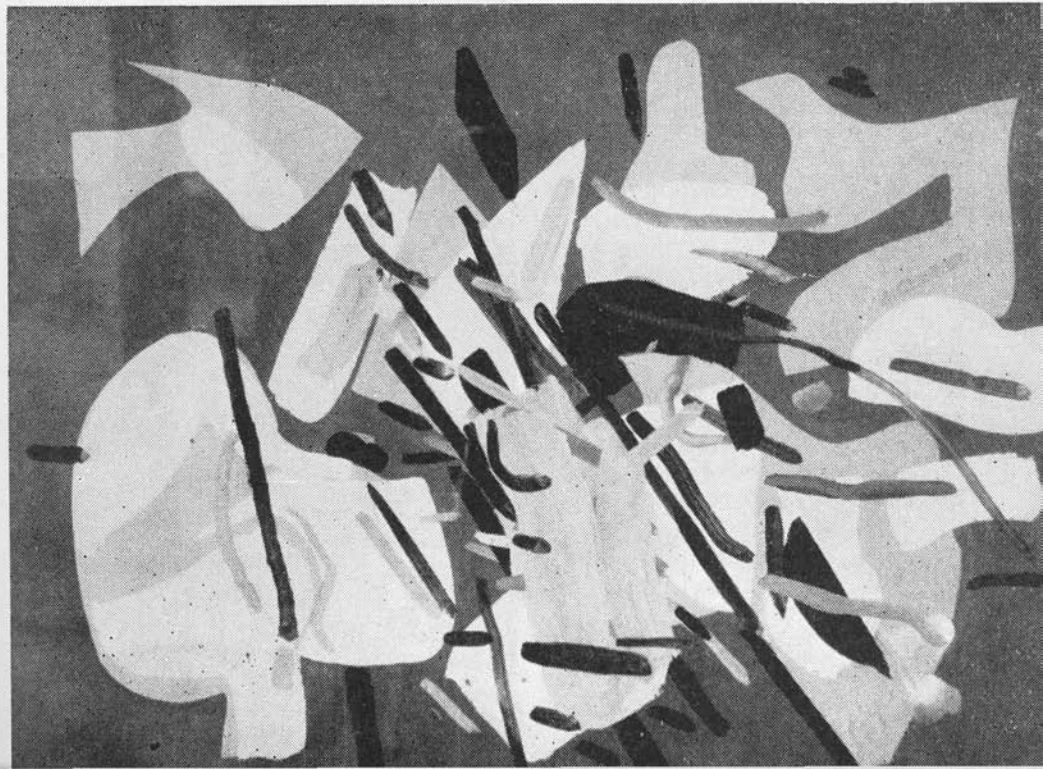
Mint minden tanítvány, ők is azt hiszik, nem osztoznak majd a mester sorsában. És erre okot is tudnak: más világban születtek, beleszülettek ebbe a világba, otthon érzik magukat benne. S ha az első Forrás-szerzők is természetes közegüknek tudják a szocializmust, a fiatalabbak még kétségbevonhatatlanabban vallhatják ezt, hiszen ők még gyerekként sem látták a régi rendet. A legtömörebben, puritán művésziséggel Király László fogalmazta meg nemzedéke alapállását: „Én nem mondok köszönetet szóban — / Ami volt: törvény és természetesség.“ Az önálló kötettel még késő, de költői tehetségét vitathatatlanul bizonyított Farkas Árpád az *Igaz Szó* anketja során a program-vállalásban egy lépéssel még tovább ment, amikor így nyilatkozott „Nekünk szabadnak lenni már nem »kunszt«, a mai próba az, mit kezdünk szabadságunkkal.“ Nagyon figyelemre méltó, ahogy ugyanő különbséget tesz elkötelezettség és lekötelezettség között: „Önkéntes, belső kényszerből fakadó cselekvés, használni-akarás —, azt hiszem, ez a mi elkötelezettségünk. A lekötelezettség gerincsorvasztó, meddő, passzív állapot, a pincér mosolya bukszaelővételtkor, zordsága zárás után.“ Nem tudnak hát megbocsátani az elvtelen meghunyászkodásnak. „Ha bírálunk, féltésből tesszük — mondotta ugyan-ezen az anketón Vári Attila —, de az a nagy baj, hogy becsületes bírálataink nem juthatnak el az olvasóhoz, mert a szerkesztő (tisztelet a kivételnek) nem szívesen adja le, ő kétértelműséget gyanít ott, ahol mi — azok, akiket ez a szerkesztő nevelt — a magánnyal szemben a közösség zászlaját bontjuk ki, vagy taps, éljenzés helyett mementóként a múlt kísértő csonkajját csúsztatjuk a kezefogni-akaró problémamentes tenyérbe“.

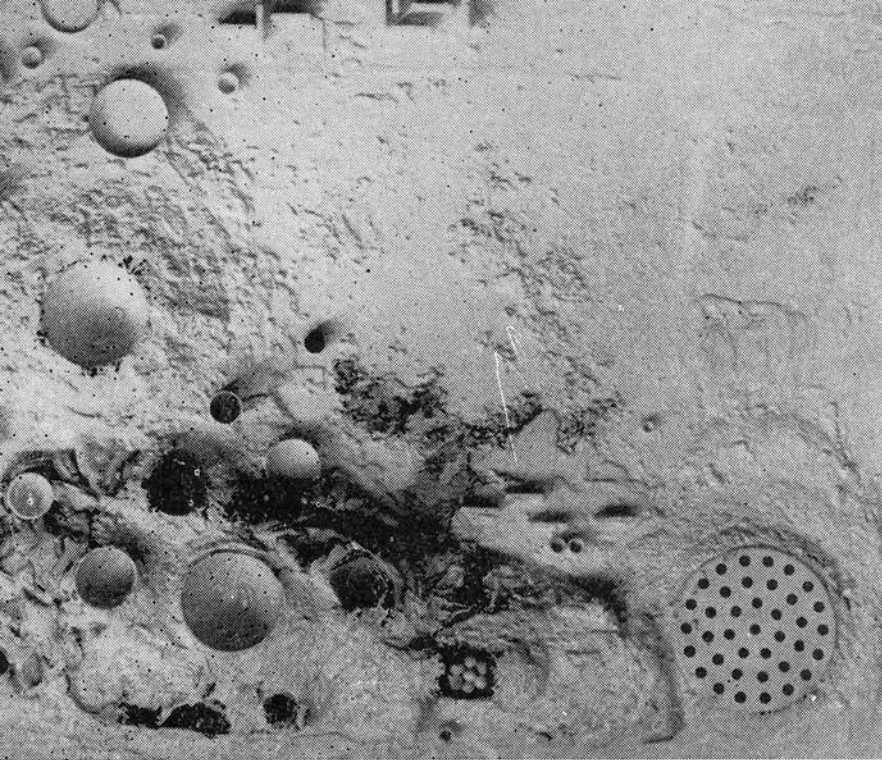
Vári metaforája, „a múlt kísértő csonkajja“ nemcsak a születésük előtti borzalmakat, a fasizmust, háborút jelenti számukra vagy az újság-és rádióhírek mai átélését, hanem a személyi kultusz hazugságait is, amellyel a megtisztított szocializmus őszinteségét, a kommunista hitet állítják szembe. Gyűlölik a rongyembereket, „akik csak azért álltak a zászló mellé, mert úgy látták, hogy a nyeléből nagyszerű kanalakat lehet majd faragni“. Az őszinteség e fiataloknál igen gyakran dezilluzionálásként van jelen; a „Mindenki jó fiú“ képmutatásával szemben például Cseke Gábor nem tartja szükségesnek véka alá rejteni, hogy „a világon mindenki cirógatná saját pofáját, / gyomrát, / fejét, / szívesen eszi fehér kenyérét...“; és ez az illúziótlan szemlélet sokkal kevésbé veszélyes és önveszélyes, mint az áltatás és önáltatás. Cseke nem dugja kezét

KOLOZSVÁRI FIATALOK TÁRLATA, 1968.

1. *Apostu Gheorghe: Illuzionista*

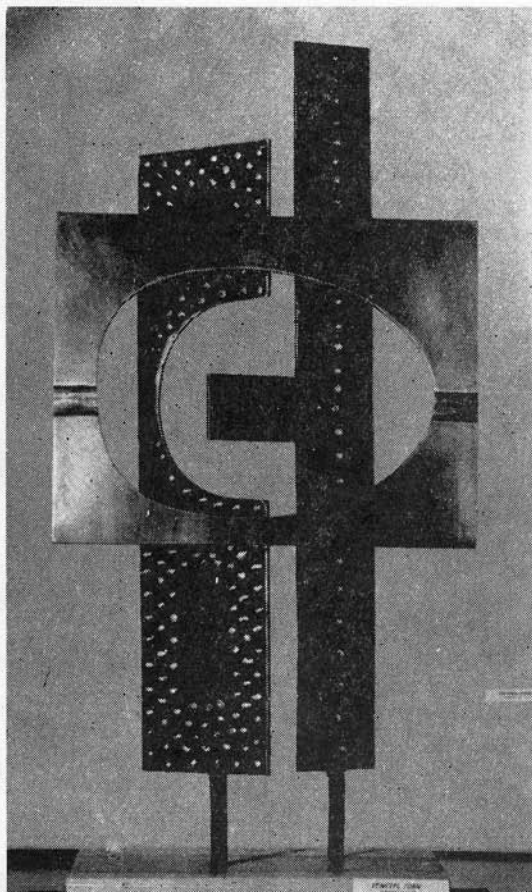
2. *Kancsara István: Kompozíció*

3. *Maxa Florin: Relief A.*

4. *Venczel János: Kompozíció*

zsebre, mondván, hogy senki sem méltó a kézfogásra: válasza humanista, kommunista válasz: „Akkor... minek a kéz? Kivel?... / Csak egy marad, / dolgozni kell“ Ez a fajta konok igazságkereső, igazmondó a hőse, az eszménye Kocsis István novelláinak is, Király László szigorú lírájának is.

Az őszinteség a megújuló *Forrás* legjobbjainál nemcsak kifelé — befelé, önmagukkal szemben is érvényes. Csekéék tudják, a „mindenki jó fiú“-konceptió nem csupán az öregekre vagy a középnemzedékre vonatkoztatva hazugság; ez még akkor is így van, ha egyesek közülük (talán nem is alaptalanul) saját nemzedéküket tisztábbnak, álságoktól-képmutatásoktól érintetlenebbnek hiszik, mint a náluk többet megélt évjáratúákat. Amikor Kenéz Ferenc azt írja: „Esik a szerelem értéke a földön“, nyilván nem az idősebbekre gondol; a *Nagyvárosi sirató* című verse pedig nem annyira a magára hagyott, de kihasznált öreg szülőt siratja, mint inkább azokat a fiatalokat, akikhez a versbeli öregasszony is szól:

*fiaim, nem rugós expanderekkel kell
erősíteni a karokat ahhoz, hogy
közelebb vonhassátok magatokhoz az embert
nincs annál nagyobb baj, ha
pusztán egy szervvé válik a szív is*

A fiaikért mindent feláldozó szülők elmagányosodását, ennek az elmagányosodásnak a tragédiáját az tudja igazán felmérni, aki saját bőrén is érezte már az önmagába-zártság sivárságát. Kenézt, Farkas Árpádot, Királyt legfeljebb csak meglegyintette az egyedülvalóság, tiltakoznak is ellene, mert „tél felé befagy a folyó, mint a magányos ember“ (Király László). Az irodalmunkba másfajta élményekkel jött, Királytól, Kenéztől, Farkastól, Kocsis Istvántól alkatilag is különböző, harmincadik évén túljáró G. Balogh Attila azonban teljes mélységében éli — legalábbis novelláiban — a már-már karkai félelemmé növvő magányt, de a novellisztikus kitrással ugyanakkor ellentmond hősei csak-befelé-élésének, végét akarja vetni e szorongásoknak, hogy harmonikusan beilleszkedhessék az emberek közösségébe.

Kocsis István erkölcsi imperatívuszra épülő novellisztikája (és ki-tűnő drámája, a *Megszámláltatott fák*) sokkal inkább közéleti fogantatású, mint G. Balogh Attila elbeszélései, bár a magáramaradottság állapotát nem kevesebb lélektani hitellel tudja megjelteni. Ez a pszichológiai realizmus egyébként egyik legnagyobb nyeresége a fiatalok prózájának. Veress Zoltán novelláskötete, majd a nemrég második kiadásban is megjelentetett regénye, a *Szeptember* a lélekrajz prousti pontosságával vívta ki előkelő helyét irodalmunk egészében; Bálint Tibor a kisember „Csendes utcá“-ját szólaltatta meg nagy intuícióval, hogy aztán az atomkor érzésvilágát kifejező fantasztikus történetben (*Önkéntes rózsák Sodomában*) egy másfajta pszichikumot, sőt pszichózist hozzon művészet-közébe.

Az újabb *Forrás*-szerzők közül a Veress lélekelemző képességeivel versenyző G. Balogh Attila és a célratörő Kocsis István mellett ki kell emelnünk két induló nő-író is: Telegdi Magdát és Varró Ilonát. Az el-

múlt húsz esztendőben a romániai magyar irodalom jórészt csak írónöket és nem nő-írókat ismert; Telegdi Magda és Varró Ilona s a legutóbb hozzájuk felcsatlakozott Domokos Eszter nem tagadja meg nőiségét, látásmódjuk, témáik többnyire szorosan kapcsolódnak sorstársaikéhoz — ám ez nem jelent kívülállást sem író társaik problémavilágán, sem az irodalmon. Lehet, igazuk van azoknak, akik például Telegdivel kapcsolatban a „kelmeiséget“ emlegetik, azt hiszem azonban, mind az ő, mind a Varró Ilona esetében lényegesebb, alapvetőbb motívum a non-konformizmus, amely hősnőiket, hőseiket jellemzi. A társadalmi egyenjogúsítás után soron következik a lelki emancipáció, a felszabadulás egy sor alacsonyabbrendűségi komplexus alól. Varró Ilona, illetve Telegdi Magda novellái a lázadás, a non-konformizmus két különböző változatát képviselik: az előbbieken a szerző az önmarcangolás kínjai révén találja meg önmagát, az utóbbiak cselekvésbe konkretizálódnak. A kifejező-készség olykor még nem áll a belső indulat szintjén, mindenesetre ezekkel a novellákkal is tovább erősödött prózánk lélektani hitele. Domokos Eszter a bakfis-romantikától jut el az ifjú feleség belső világának művészi ábrázolásához, s legsikerültebb elbeszélései éppúgy értékelhetők lélekrajzként, mint korrajzként, egy nemzedék társadalmilag hiteles bemutatásaként. (Domokos Eszter írói világa — ha művészi eszköztára nem is — nagyjából megegyezik a Vári Attiláéval.)

És itt elérkezünk egy fogas kérdéshez, amelyet régi referátumok s rosszemlékű cikkek így neveztek meg: az író valóságismerete. De ahogy a pszichologizmus nem kompromittálhatta végérvényesen a pszichológiát, ugyanúgy nem helyezheti hatálya kívül a szociologizmus a szociológiát. A romániai magyar irodalomnak nem évülő hagyományai vannak a „valóságirodalom“ terén (Nagy István két-három regénye és felszabadulás előtti elbeszélései, Asztalos István novellái). Ezeknek a kezdeteknek — és nemcsak a *Forráson* belül — jóideig nem volt érdemleges folytatása (maguk az „elődök“ sem tudták régi önmagukat utolérni). Ez, legalábbis a fiatalok esetében, részben magyarázható a törvényszerű tagadással, az idősebbek másképp-meghaladásának igényével, mégis meggondolkoztató. amit Bodor Pál a romániai magyar próza vonatkozásában, annak romániai és magyar sajátosságaira utalva, így összegezett: „irodalmunkból jobbra hiányzanak a nagy feladat-vállalások“. Persze, az igazsághoz hozzátartozik — a legutóbbi központi elemzések utaltak is rá —, a valóság-ábrázolás sokszor csak szóbeli igényként szerepelt a „Követel“ rovatban, az írói megvalósítás-kísérletek nemegyszer akadályokba ütköztek; a „személyi kultusz“ címszóval jelzett korszak nemcsak politikailag, emberi sorsokban okozott károkat, hanem ennek művészi vetületében is.

A valóság-igényt mégsem adhatjuk fel, ma különösen nem. Visszatekintve az elmúlt három évre, a *Forrás*-sorozatban sikeres kísérletekre is akadunk, e tekintetben is — elég Pusztai János *Meglesett élet* című kisregényére és Kiss Jánosnak az irodalmi szociográfia határán mozgó könyvére, a *Tegnapról holnapig*-ra gondolnunk. Az írói felfedező-és feltáró-szenvedély találkozott itt a stílusban is megnyilvánuló művészi érzékenységgel (különösen Pusztainál); nem a könyvekből, jelentésekből „elsajátított“ valóság, hanem valóban a „meglesett élet“ avatta eseménynyé e két kötet megjelenését.

Tizenötből kettő (sőt tulajdonképpen egy — hiszen Pusztai köteté még 1965-ben látott napvilágot) — valóban nem sok; persze, ehhez hozzá kell adnunk Kocsis István konkrét, nem elködösített valóságra épített erkölcsi példázatait, részben Vári Attila elbeszéléseit (a *Felmentést* elsősorban), Király László, Cseke Gábor verseit. Nem kerültek még át kötetekbe, de ide tartoznak az *Ifjúmunkás* riport-akciói, megintcsak Kocsis, Cseke Gábor, Gálfalvi György és társaik valóságfelvételei. Ha valóságábrázolásról szólunk, nyilván nem csupán az élet árnyoldalaira kell gondolnunk. Nos, a valóságábrázolás e nehezebb oldalára is idézhetünk jó példákat, olyanokat, amelyek fölé mottóul Cseke Gábor verssorait írhatnánk: „Nézd kedvesem, / plakátokon libeg / a kedv, / az ünnep . . .”

A valóság-kötődésnek vannak rejtettebb, paradox megnyilvánulásai is. Palocsay Zsigmond sokat vitatott, rejtélyesnek tűnő líráját például éppen a legkonkrétabb realitás, a növényi és állati lét felől közelíthetjük meg, ám nem a botanikai-zoológiai rendszerek, hanem egy természet-közelben élő ember megfigyelései, asszociációi adják e költészet értelmét. A legpontosabban K. Jakab Antal fejtette meg e versek lényegét, Palocsay szemléletének fővonását: „Leginkább természetet szeret játszani, egyebek mellett nyilván azért is, mert a természet a leghálásabb szerep. Kapóra jön neki a természeti lét szenvedélyes tárgyilagossága. Mert a természet drámájában az életakarát egyöntetű: és ezért tárgyilagossá igén-je magában hordozza, mint levelet a rügy, a megosztó szenvedélyeket.” Ez alap-magatartás jogosságának, etikai szépségeinek elismerése mellett nem hallgathatjuk el, hogy olykor magunk is belebonyolódunk a növényindákba, eltévedünk Palocsay állatainak kedvenc búvóhelyein; s noha lehet, hogy bennünk, egészségtelenül urbanizálódott olvasókban a hiba, ez mit sem változtat a tényen. A mikrorealizmus (vagy ami annak hat) végeredményben épp olyan nehezen feltörhető dió, mint a végsőkig vitt absztrakció, a szabad asszociációs líra, sőt próza egy némely szélsőséges változata. Palocsay újabb fejlődése azonban megnyugtató, második köteté, a *Kakukkfuvola* néhány nagyszerű verssel hívja fel magára a figyelmet — bár feltehető a kérdés, a teljes letisztulás után merre vezethet tovább a költő útja.

Amennyire egyéni a Palocsay esete — jóllehet esztétikai tanulságai közérdekűek —, annyira általános, sajnos, a valóság-viszonylat egy másik aspektusa. Mert nem a műfajok ma különösen gyakori keveredésével, hanem inkább a középszerűséggel, olykor egyenesen a dilettantizmussal kapcsolatos egyes fiatal szerzők verseinek és egész versköteteinek prózaisága; nem hiányzik ezekből a költeményekből a publicisztikai hevület, csak éppen azt a pluszt nem találjuk meg bennük, ami a verssorok egymásutánját verssé teszi, létrehozójukat pedig költővé. A jó verseket és igaz tehetségeket is felvonultató *Vitorlaének* című antológiában ugyancsak megfigyelhettük az *Utunk* költészeti vitájában elhangzott nézet indokoltságát, amely az „Ember” szó köré font versek új-sematizmusát pécezta ki (K. Jakab Antal). Akár az antológiában, akár az eddig megjelent Forrás-kötetekben kisebb veszélynek érezzük a prózaiság látszólagos ellentétét, a szántszándékos túlbonyolítást, az öncélú „költőiséget”; tulajdonképpen ugyanegy jelenség két arcáról van szó: a tehetség, az egyéniség hiányáról. Amint Páskándi Géza mondotta egy vita

során, a költészet nem csoportos műfaj; s ha ideig-óráig induló költőnek el is nézhetjük a borzosságot, a hosszabb ideig tartó fésületlenség már gyanús — itt talán már nem is segít a fésű, csupán a kopaszra nyírás... És amilyen üdvözlendő, felszabadító erejű volt valamikor (éppen a *Forrás* indulásakor Lászlóffy Aladár és Szilágyi Domokos lírájában) a szabad vers előretörése némely költőink kiürülő versformáival szemben, annyira kell óvnunk ma a szabad vers és a modernség összetévesztésétől a szárnypróbálgatókat. De az egyéniségnek megfelelő formák megtalálása, illetve kiművelése ugyancsak tehetség dolga.

A költészeti absztrakciónál jóval ritkább jelenség az egész romániai magyar irodalomban, de a fiataloknál is a prózába betörő absztrakció. Van azonban már erre is példa, sőt nem is akármilyen. Vári Attila egyes novelláira gondolunk. Helytelen volna az abszurd világszerte hódító divatját mindenestül a „beat“ kategóriába utalni — noha a „beat“ irodalom sem olyan fekete, mint amilyenre egyesek festik. Vári jó példa rá, hogyan függ össze hagyományos realizmus, parabola és abszurd, illetve milyen átmenetek, érintkezések lehetségesek közöttük; az ő hősei általában mai fiatalok, úgy szórakoznak, táncolnak, mulatnak, ahogy sok-sok kortársuk, de igenis vannak eszményeik. Ha a szerző és hősei a világ abszurd jelenségeivel kerülnek szembe (mint amilyen például a háború), maguk is az abszurd kifejezési eszközeivel reagálnak: ez azonban nem lefegyverző, sokkal inkább a lelkiismeret mozgósítását célozza. Persze, ebben a prózában érvényesül még a túlzott ösztönösség is, a felületességből eredő fogalmazási és szerkesztési pongyolaság, lazaság; de mint lehetőség az önkifejezésre, a világ abszurdításának ábrázolására és legyőzésére — az abszurd próza nem becsülhető le.

*

Végül egy-két szót a perspektívákról. Nem az egyes szerzőkéről, hanem a sorozatéről. Egyelőre igazán nem áll fenn a veszély, hogy a *Forrást* mesterségesen kelljen táplálni, — ez azonban nem jelenti azt, hogy a spontaneitásra, a kevésbé-tehetségesek élelmességére, önismeret-hiányára bizzák az évi megjelenési tervek, a sorrend kialakítását. Érthetetlen ugyanis, hogy mindmáig nincs kötete Farkas Árpádnak, Magyar Lajosnak, Hodos Lászlónak, Miklós Lászlónak, amikor pedig a folyóiratokban több, de főként sokkal jobb verseik jelentek meg, mint egy-két „kötetes-szerzőnek“. Nagyon szükséges, hogy mind a kiadó, mind a szerkesztőségek, mind a kritika részéről továbbra is a szigorú, sőt a még szigorúbb szeretet kísérje őket — első könyvecskéjük összeállításáig és további fejlődésükben is.

